

דברי חיזוק
באמונה ובטחון ועוז
על פרושיות השבוע

ויאמר אליהו

מאת הרב אלי' מאיר סמיט שליט"א
ישיבת רבי חיים עוזר « 058-323-1459 \ 347-897-9968 »

בס"ד

כאשר האדם יעשה מצדו כל שביכולתו לשוב לה', הקב"ה ישלים לו כל השאר להגיע לתשובה שלימה!!!

לאדם אחר, אינו מהעבודות הקלות, ומחייב עבודה רבה וארוכה. ומ"מ אם פותח פתח והתחלה, כבר נחשב לבעל תשובה, כידוע מהגאון ר' ישראל סלנטר זי"ע.

יודוע מאמר העולם, שהמשילו רז"ל הפתח הקטן כחודו של מחט, שאף שהוא קטן מאוד, מ"מ החור הוא מצד לצד, ונשאר חור לנצח, וכן בתשובה אף אם עושה ענין מועט, מ"מ אם הוא כראוי ובאמת ה"ז נשאר ומתקיים, ונמצא יש בו שינוי. וע"י ה'מעט' הזה זוכין לסייעתא דשמיא נפלא, ואז נפתח לו פתח כפתחו של אולם, שעגלות וקרונות נכנסות בו.

« לא להתרשל בעבודה!!! »

הנה אמרו בגמ' (קידושין ל): "יצרו של אדם מתחדש עליו ומתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו, ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו", עכ"ל. כי באמת אין בכח האנושי להתגבר על היצה"ר, ואין הנצחון שייך אלא בכח אלוקי. ואיתא בשם הגר"א (תולדות אדם פ"א) שזוכין לסייעתא דשמיא הזאת רק כשאדם עושה את כל מה שביכולתו, ומגיע למצב שאלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו, אבל הוא מצידו עשה בכל כוחו, אז הקב"ה עוזרו ומצילו מן היצה"ר, אבל אם האדם לא עשה את שלו, אינו זוכה לסייעתא דשמיא, ונשאר הוא לבדו במלחמה נגד היצה"ר, עכ"ד הגר"א.

הדברים מבהילים, כי הרבה פעמים האדם חושב ותמה, למה אינו רואה סייעתא דשמיא והצלחה בעבודת ה', והרי הבא ליטרה מסייעין אותו. והתשובה מבוארת מדברי הגר"א, כי אם האדם אינו עושה כל מה שבכוחו לעשות, אינו זוכה לסייעתא דשמיא, וא"כ יתכן שרפיון קטן יגרום להפסיד את הסייעתא דשמיא, כיון שאינו עושה את כל מה שבכוחו.

הדברים מפורשים בגמ' מגילה (דף יא.) שהאמוראים אמרו הקדמות למגילת אסתר, והדגישו את עיקר הנקודה שעלינו ללמוד מן המגילה, ואמרו שם בזה"ל: "רבי אלעזר פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא, בַּעֲצָלְתִּים יִמְךָ הַמְּקָרָה וּבְשִׁפְלוֹת יָדִים יִדְלַף הַבַּיִת (קהלת י, ח), בשביל עצלות שהיה להם לישראל, שלא עסקו בתורה, נעשה שונאו של הקדוש ברוך הוא מך, ואין מך אלא עני, שנאמר וְאִם מִן הַמְּקָרָה (ויקרא כז, ח). ואין מְקָרָה אלא הקדוש ברוך הוא שנאמר הַמְּקָרָה בְּמִים עָלְיוֹתָיו (תהלים קד, ג), עכ"ל. ופירש"י נעשה שונאו של הקב"ה מך - כמי שלא היה יכול להושיע, ע"כ.

ופירוש הדברים הוא, כי אם ישראל עושים מה שבכוחם, גם הקב"ה עושה עמנו מה שבכוחו, והוא גיבור ורוב להושיע, הן ברוחניות שהקב"ה עוזר ומציל במלחמת היצה"ר, וזוכין לסייעתא דשמיא להצליח ולהתעלות, והן בגשמיות שבכל דור ודור עומדים עלינו ללכותינו והקב"ה מצילנו מידם. אבל בתקופת מרדכי ואסתר היה מצב של עצלות שהיה לישראל, שלא עסקו בתורה, וכאשר ח"ו כלל ישראל ברפיון, אזי גם הקב"ה נוהג עמנו במהלך כזה, וכביכול הוא ברפיון ידים, והנהגה של הקב"ה היא כמו עני ומך, כמי שלא היה יכול להושיע. וכל הגזירה של המן הרשע אין יסודו משום חטאים של כלל ישראל, אלא יסודו הוא משום בַּעֲצָלְתִּים יִמְךָ הַמְּקָרָה, בשביל עצלות שהיה להם לישראל שלא עסקו בתורה, ומתוך

« האם מצות תשובה כ"כ קלה...!?! »

כתוב בפרשה כי המצוה הזאת, אֲשֶׁר אֶנְכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, לא נפלאה היא ממך ולא רחקה היא. לא בשמים היא, לאמר מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו, וישמענו אתה ונעשנה. ולא מעבר לים היא לאמר מי יעבר לנו אל עבר הים ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה. כי קרוב אליך הדבר מאד, בפיך ובלבבך, לעשתו (דברים ל, יב-ד). בפשטות, כפי ששמע מלשון הפסוק 'כי המצוה הזאת', מדובר על מצוה מסוימת, שהקב"ה מודיענו לגביה, כי לא נפלאה היא ולא רחוקה וכו'. אולם לא כתוב במפורש מהי אותה מצוה.

מדברי רבותינו הראשונים נראה, כי הכתוב עוסק במצות התשובה. הבה ונעיין בדבריו של הרמב"ן (שם יא), הכותב בזה"ל: "...והנכון, כי על כל התורה יאמר כל המצוה אשר אנכי מצוה היום (דברים ח, א), אבל המצוה הזאת (שם ל, יא) על התשובה הנזכרת וכו', עיי"ש.

הרי לנו, כי התורה מזהירتنا כאן על מצות התשובה, מצות וְשָׁבַתְּ עַד ה' אֱלֹהֶיךָ (שם ד, ל), והתורה מעידה ומבטיחה כי מצוה זו אינה רחוקה ואינה קשה להשגה, אדרבה, ההיפך הוא הנכון, מצוה זו קרובה אלינו מאוד, בפינו ובלבבנו.

האומנם, האם מצות התשובה הינה קלה מאוד, האם אדם שהורגל בחטא ועתה חפץ הוא לשנות את דרכיו והרגליו לא צפוי להיתקל בשום קושי בדרכו החדשה. כיצד אפשר לאמר על מצות התשובה, בה נצרך האדם לכוחות איתנים ואדירים, על מנת לעצב מחדש את אישיותו, כי היא אינה קשה ואינה רחוקה, מהו הביאור לכלל זה.

« מה צריך האדם לעשות כדי שייחשב לו שכבר 'עשה' תשובה?? »

כדי לבאר זאת, עלינו לירד לעומקה של מצות התשובה, ולשם כך נעיין בדברי המדרש (איכ"ר ה, כא), המביא סתירה לכאורה בין הפסוק האמור בסוף מגילת איכה הַשִּׁיבֵנו ה' אֱלֹהֵינוּ וְנִשְׁוֵבָה (איכה ה, כא), לבין הפסוק האמור במלאכי שובו אלי וְאֶשְׁוֵבָה אֲלֵיכֶם, אָמַר ה' צְבָאוֹת (מלאכי ג, ז), שמדברי הפסוק שבמגילת איכה משמע, שאנו מצפים שהקב"ה ישיבנו אליו, כדי שאנו נפעל לאחר מכן ונשוב אליו. ואילו מן הפסוק שבמלאכי עולה, כי הקב"ה קורא לנו שנשוב אליו תחילה, ואח"כ הוא ישוב אלינו.

ואכן, המדרש מבאר כי בשני פסוקים אלו מסתתר ויכוח בין הקב"ה לכנסת ישראל, הקב"ה חפץ שישראל יפתחו בתשובה תחלה ואילו כנסת ישראל חפצה שהקב"ה יפתח וישיבנו אליו.

וכמו שאנו רואים בדברי המדרש (שהש"ר ה ב), על הפסוק פִּתְחֵי לִי אֲחֹתַי (שיר השירים ה, ב), שכ' בזה"ל: "רבי יסא אמר, אמר הקב"ה לישראל, בני, פתחו לי פתח אחד של תשובה כחודה של מחט, ואני אפתח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרונות נכנסות בו", כלומר, אמנם עלינו לפתוח בתשובה, אולם הסיוע לו אנו זוכים בעקבות זאת הוא לאין שיעור, מידה וגבול.

וטעם הדברים הוא כי לשוב בתשובה שלימה להיות נהפך באמת

הרפיון הזה מפסידין את הסייעתא דשמיא, וכביכול אין כח להקב"ה להיות עוזר ומושיע.

וכן מצאנו גם בגזירות היוונים. ידועים דברי הב"ח (סי' ע"ד) "שעיקר גזירת היוונים היה ביטול העבודה, ומשום שכלל ישראל נתרשלו בעבודה, ועי"ז היה הגזירה על ביטול העבודה". ונתרשלו בעבודה אין פירושו שעשו שלא בשלימות המעשה, כי אזי העבודה פסולה והקרבת פגול הם, ובע"כ שעשו וקיימו הכל כדת וכדין בשלימות, ומ"מ נתרשלו, שהיה באופן של רפיון והתרשלות, ומזה נגרם גזירות היוונים. כי כשכלל ישראל ברפיון ח"ו, אזי כביכול אין כח ביד הקב"ה להושיע, ואין סייעתא דשמיא. עד שבאו החשמונאים במסירות נפש, היפך ההתרשלות והרפיון, ומתוך מסירות נפשם חזר לכלל ישראל הסייעתא דשמיא, וזכו להביא ישועה גדולה לדורות עולם.

« איך עושים תשובה כשבטוחים שאין יכולים!?! »

אנו מתבקשים לשוב אל הבורא, אולם מיד כאשר נעשה צעד אחד כחודה של מחט, נזכה לכך שהקב"ה ישיבנו אלינו, בתשובה מעולה ומופלאה.

כפי היסוד זה אנו מוציאים בדברי המדרש במקום אחר (פסיקתא רבתי מ"ד ט), על מאמר הכתוב שוֹבָה יִשְׂרָאֵל עד ה' אֱלֹהֶיךָ (הושע יד, ב), וז"ל: "משל למה הדבר דומה, לבן מלך שהיה רחוק מאביו מהלך מאה יום, אמרו לו אוהביו, חזור אצל אביך, אמר להם, איני יכול, שלח אביו ואמר לו, הלך מה שאתה יכול לפי כוחך ואני בא אצלך בשאר הדרך. והנמשל, כך אמר להם הקב"ה לישראל, שובו אֵלַי וְאֶשְׁבְּחֶם אֱלֹהֵיכֶם (מלאכי ג, ז), עכ"ל.

גם המשל וגם הנמשל שבפסיקתא, מבוססים על הקושי הקיים לכאורה במאמר הפסוק שובו אֵלַי וְאֶשְׁבְּחֶם אֱלֹהֵיכֶם, שכן, אם אנו שבים עד הקב"ה מדוע הוא צריך לשוב אלינו גם כן, ואם הוא שב אלינו מדוע אנו צריכים לשוב. אלא הוא הדבר שכי בשם הגר"א, כי באמת אין בכח אנושי להתגבר על היצו"ר, ואין הנצחון אלא בכח אלוהי, אלא אם הוא עושה מה שביכולתו כמו המשל שבפסיקתא הלך מה שאתה יכול לפי כוחך, רק אז זוכה לסייעתא דשמיא.

זהו מה שמצינו בדברי חז"ל (יומא לה), בא לטמא פותחין לו, בא לטהר מסייעין אותו. ויש לדייק בהבדל בין הבא להיטהר לבין הבא לטמא, שאצל הבא לטמא כתוב 'פותחין לו', ואצל הבא להיטהר כתוב 'מסייעין אותו'. והביאור בזה הוא, כי הבא להיטהר זוכה לסיוע, לעומת זה, אדם שמבקש לטמא עצמו בעבירה, אין הקב"ה מונעו מכך, שהרי בפני האדם עומדת הבחירה החופשית באופן מוחלט, להצדיק או להרשיע, להיטהר או להיטמא, וגם דרך העבירה אינה חסומה בפני האדם, וזה הפי' ש'פותחין לו', אבל לא 'מסייעין לו' משמים.

עתה לפי זה יכולין לבאר דברי הכתוב בענין מצות התשובה, כי קרוב אליך הדבר מאוד, בפך ובלבבך לעשותו, אכן, אין זה קל לשוב בתשובה, לשנות הרגלים וטבעים, לשבר מידות רעות ולשעבד את הלב ואת המוח לעשות רצונו של מקום, בכל עת ובכל שעה, בכל מצב ובכל אופן. אולם כל זה נכון אילו היה האדם נתבע לעשות כן בכוחותיו שלו, אבל מה שהאדם נתבע שהוא צריך לעשות את שלו להגיע למצב של 'ואלמלא הקב"ה עוזרו אי אפשר', רק אז מגיע לסייעתא דשמיא שהקב"ה עוזרו, האדם אינו אמור לעשות זאת בכוחותיו שלו, דזה אי אפשר, אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו, הוא המזדמן לו לסייעו ולהעניק לו עזר ותמיכה. ולכן אכן קרוב אלינו הדבר מאוד, קרוב קרוב, בפה ובלב, בוידוי הפה ובכוונת הלב, בתשובה אמיתית ומעולה, המושכת אחריה סייעתא דשמיא מתחת כסא הכבוד.

אדם החפץ לעשות רצון בוראו ולשוב בתשובה שלימה יצליח בכך תמיד, גם אם תשובתו תהא בגדר דבר שהוא למעלה מכוחותיו, בגדר נס למעלה מדרך הטבע, גם אז יעלה הדבר בידו, הקב"ה בכבודו ובעצמו יחולל עבורו את הנס ויגאלנו ממצולות החטא, אם אך יעשה האדם כל מה שיהא בידו לעשות.

« מה התבקש רבי חנינא לעשות כדי להעלות אבן כבדה לירושלים? »

באמת לא רק במצות תשובה האם בן אדם עושה מה שבכוחו לעשות הוא זוכה לסייעתא דשמיא מעל טבעי, אלא כל מצוה הוא כן אם עושה מה שבכוחו לעשות הוא זוכה לסייעתא דשמיא. כדחזינן בילקוט שמעוני (משלי תתק"ס) "שכ' בזה"ל: "מעשה ברבי חנינא בן דוסא, שראה בני עירו מעלים נדרים ונדבות לירושלים, אמר, הכל מעלים ואני איני מעלה, יצא לעיר, וראה אבן אחת, ופיתחה ומירקה, ואמר להעלותה לירושלים, נזדוגו לו חמישה בני אדם, אמר להם, מעלים אתם לי את האבן הזאת לירושלים, אמרו לו, תן לנו חמישה סלעים ואנו מעלים לך את אבנך לירושלים, ובלבד שתתן אצבעך עמנו, נתן אצבעו עמהם ונמצאו עומדים בירושלים, ביקש ליתן להם את הסלעים ולא מצאם, נכנס ללשכת הגזית, אמרו לו, שמא מלאכי השרת הם", עכ"ל.

רבי חנינא זכה לנסים מעל לדרך הטבע, ובכל זאת התבקש לעשות ג"כ משהו כמה שהוא יכול לצורך המצוה.

עתה נשווה נא בנפשנו, הן אילו לא היה רבי חנינא נותן אצבעו לסייע את הסבלים מלאכים, היה מאבד את שרשרת הנסים המופלאה, מדוע, האם באמת היו המלאכים זקוקים לאצבעו של רבי חנינא על מנת להרים את האבן. אכן כן, המעשה הנעשה מצידו של האדם, בהיותו בעל בחירה, הינו מרומם ונשגב עד אין שיעור וגבול, בקטנותו משול הוא למפתח הזעיר שבכוחו לפתוח את שעריה של כספית אדירת מימדים. אכן, גם כאשר מצפים לסיוע שמיימי שהוא בגדר נס, סיוע שאנו מוכרחים לו כדי לעלות ולהתעלות שומה עלינו לעשות כל מה שאפשר לנו לעשות.

יסוד זה, ביאר השפת אמת (וישלה תרס"ד), על פי מאמר חז"ל (בב"מ ל"ב), כי מצות עֲזֹב תַעֲזֹב עִמּוֹ (שמות כג, ה), לסייע בפריקת חמור שרביץ תחת משאו, אינה נוהגת בכל מצב, אם בעל החמור, בראותו שבאו לעזרתו, הלך וישב לו בקרן זוית, ואמר למסייע, מצוה עליך לפרוק, פטור הזולת מלסייע. השפת אמת, הוסיף במילים קצרות, "וכן המידה למעלה". כלומר, גם מן השמים נוהגים כן עם בני אדם, אם לא יקום וישתדל לעזור ולסייע לעצמו, גם מן השמים לא יעזרוהו, ולא יגישו לו שום סיוע.

כן לומדים אנו גם ממעשהו של משה רבנו, שנאמר בו ומִשֶׁה עָלָה אֶל הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו ה' מִן הַהָר לֵאמֹר (שמות יט, ג) וגו', תחילה עלה משה מצידו אל ההר ורק לאחר מכן קרא לו הקב"ה והעלהו אליו עוד ועוד.

וכן כתב האור החיים הק' ז"ע (שם), בזה"ל: "ויש לך לדעת, כי בחינת הקדושה לא תקדם אלא למזמין אותה ולמתעורר עליה, והוא סוד אומרם וְאֵד יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ וְהִשְׁקָה אֶת כָּל פְּנֵי הָאָדָמָה (בראשית ב, ו), עכ"ל.

כלומר, כל שפע הניתן ממרום אינו ניתן אלא לפי עוצמת ההשתדלות הנעשית כאן למטה, בארץ, ואד יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה, האד העולה מן הארץ, המעשים טובים שעושה האדם ודרישתו את אביו שבשמים הם אלו המשקים בסופו של דבר את כל פני האדמה, אחר שהם קובעים את מידת השפע הניתן ממרומים.

"...אכן כן, המעשה הנעשה מצידו של האדם, בהיותו בעל בחירה, הינו מרומם ונשגב עד אין שיעור וגבול, בקטנותו משול הוא למפתח הזעיר שבכוחו לפתוח את שעריה של כספית אדירת מימדים. אכן, גם כאשר מצפים לסיוע שמיימי שהוא בגדר נס..."